

imenovanju Parka dr. Branislave Sušnik in premestitvi spominske plošče, ko je občina v ospredje znova postavila Jakoba Aljaža in Stolp upanja. Po mojem mnenju knjiga ustvarja prostor za nadaljnje raziskave, kritično refleksijo in dialog. Posebna vred-

nost knjige je v bogatem slikovnem gradivu, zemljevidih in arhivskih virih iz Slovenskega etnografskega muzeja in Muzeja Andrés Barbero, ki skupaj z analitičnimi prispevki osvetljujejo razsežnosti dela in zapuščine Branislave Sušnik.

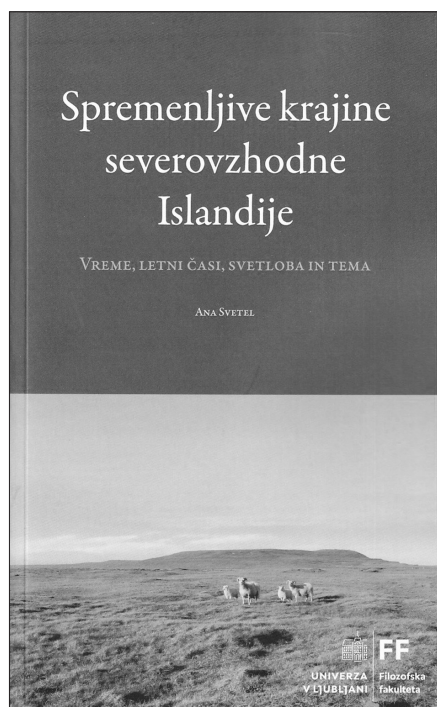
Literatura

SUŠNIK, Branislava: *Chamacoco I: Cambio cultural*. Asunción: MEAB, 1969.

WALLERSTEIN, Immanuel: *World-systems Analysis: An Introduction*. Durham: Duke University Press, 2004.

ANA SVETEL: Spremenljive krajine severovzhodne Islandije: Vreme, letni časi, svetloba in tema.

Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2024, 365 str.

Znanstvena monografija Ane Svetel se osredotoča na tiste razsežnosti okolja, ki se tičejo neba – govori o svetlobi in temi, vetru, zraku, letnih časih in vremenu. Na prvi pogled se zdi, da so vsakdanji pogovori o vremenu zgolj tisti prvi vhod v antropološki teren, »okraski«, ki lahko zamašijo neprijetne luknje klepeta in odpirajo vrata navidezno pomembnejšim temam. A knjiga Ane Svetel se posveti prav tem »majhnim«
vremenskim pogovorom in

praksam, ki so, kot se v knjigi izkaže, neznansko pomembni tako v teoretizacijah krajine kot tudi v vsakdanjiku Islandije, otoka, kjer dreves skorajda ni, kjer kraljuje veter, kjer se vidi daleč in kjer so pogovori o vremenu močno vpeti v vsakdanje strategije premikanja po otoku, ribarjenja, kmetovanja, osebnih praks, občutkov in sanj. Podobno, kot je to izpričano v študijah pomorske antropologije in raziskavah o ribištvu, je življenje z morjem ali otokom (ki je, sledeč prakse otočanov pravzaprav veliko bolj del morja kot kopnega) prežeto z vremenom. Povedano drugače, na razsežnosti okolja, ki se tičejo neba, je na otoku nemogoče ne misliti, jih ne upoštevati ali se jim ne prilagajati.

Islandija za antropologijo ni *terra incognita*, je pa prostor, ki smo ga v Sloveniji pretežno opazovali skozi »oči«
nordijskih in ameriških antropologov. Imena, kot so Paul Durrenberger, Kristín Loftsdóttir, Kirsten Hastrup in seveda Gísli Pálsson, morda najprej pridejo na misel. Na prvi konferenci centra za pomorsko antropologijo MARE leta 2002 v Amsterdamu smo tako antropologinje in antropologi, ki so nas zanimale morske in otoške teme, lahko slišali islandskega antropologa Pálssona, ki je v razmislek postavil svojo raziskavo o islandskem ribištvu in ribičih, v katero so bile vselej vpletene tudi vremenske razmere. Govoril je o tak-

tikah islandskih krmarjev v Severnem morju pa tudi o lastnih izkušnjah, ko se je na terenu boril z morsko boleznijo in usklajeval svoje telo z vetrom in valovi. Če prebiramo dela danske antropologinje Kirsten Hastrup o Islandiji, se med besede večkrat priplazi megla, tista prava, gosta in vlažna, ne metaforična. Ko je namreč avtorica kot postdoktorska študentka opravljala terensko delo na islandskih kmetijah, je na enem svojih terenskih pohodov skozi islandsko meglo srečala tako imenovane skrivne ljudi, znamenite islandске *huldufolk*. Pozneje je svoja doživetja opisala v članku The Challenge of the Unreal, or How Anthropology Comes to Terms with Life (1987), in čeprav je članek med antropologi dvignil nekaj prahu, je bila v ozadju debate med drugim megla, vremenski pojav, pogost zlasti na Islandiji. V monografiji Ane Svetel megla, vetrovi, valovi, nevihte, tema in svetloba niso ozadje pripovedi, temveč nastopajo v vlogi glavnih protagonistov raziskave. S tem avtorica ne samo usredišči v antropoloških raziskavah večkrat spregledane neoprijemljive razsežnosti krajine – zrak, veter, svetlobo, temo ..., temveč se tudi sama postavi na zemljevid ključnih antropoloških raziskovalk Islandije.

Središče knjige so tri etnografska poglavja, v katerih so obravnavani sezonskost in letni časi, vreme ter svetloba

* Nataša Rogelja Caf, dr. socialne antropologije, raziskovalka na Inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU; natasa.rogelja@zrc-sazu.si.

in tema, pri čemer avtorica ves čas vstopa v gost dialog s ključnimi teoretiki krajine in vremena v antropologiji. Po uvodnih o(b)risih otoka, ki so lahko tudi poglobljeni vodič za bodoče popotnike in raziskovalce Islandije, in uvodnih metodoloških opisih sledi namreč obsežnejša razgrnitev prostorskih konceptov v antropologiji, h katerim se avtorica vrača v celotnem besedilu, jih razgrajuje in postavlja v dialog s svojim etnografskim materialom. Čeprav je takšno gosto branje lahko tudi naporno, je na tem mestu treba povedati, da sta med glavnimi odlikami knjige prav berljivost in jasnost upovedovanja. Tudi užitek igrivega prebiranja na novo prevedenih, skovanih ali zgolj lokalno rabljenih besed, kot so vremenje, gibajočnost, vremenski dnevniki, vremenske sanje ... (te kar kličejo k stvarnemu kazalu, ki ga zbirka žal nima), ali pa vplet osebnih avantur, ki jih v antropološkem raziskovanju ne manjka. Denimo divja vožnja avtorice s svojo sogovornico, ko želita zbežati nevihti in vremensko nevarnost postavita pred prehitro vožnjo na prepadnih delih ceste. S takšnimi odseki bralec pravzaprav še najbolj dobi vpogled v antropološko delo, ko se premaknemo od tega, da govorimo o vremenu, do tega, da v vremenu smo.

Poleg omenjenih zabavnih anekdot in obilice citatov, ki so pogosta praksa antropoloških monografij in v pričujoči knjigi večkrat mejijo na ljudske modrosti (o vremenu in še marsičem), je med drugim odlika doktorske raziskave, ki stoji v ozadju knjige, razširitev raziskovanja krajine na opazovanje atmosferskih pojavov in sopostavitev prostora in časa. Na to sicer opozori že britanski antropolog Tim Ingold, ki ga

avtorica večkrat citira (predvsem njegovo idejo o časovnosti krajin), a takšne teoretične razširitve razumevanja krajine dobijo v knjigi Ane Svetel konkretno oslombo v terenskih primerih. Ključna vidika preučevanja percepcije prostora, kraja in krajine v knjigi tako postaneta časovnost in spremenljivost v sozvočju z družbenimi in ekološkimi ritmi (prav tako pomemben teoretični koncept, ki ga avtorica razgrne skozi dela Henrija Lefebvreja in njegove analize ritma). Pravzaprav lahko rečemo, da so tudi deli knjige napisani o in v drugačnih ritmih. Če prvo etnografsko poglavje o sezonskih krajinah lahko z besedami otočanov uzremo kot razmeroma dolgoročne in predvidljive spremembe krajine (tudi takšne, ki jih je zaradi relativne počasnosti včasih težje zaznati), se amplituda sprememb v poglavju o vremenu nekoliko zgosti, še bolj dinamično pa postane v zadnjem odseku knjige, kjer sta obravnavani svetloba in tema. Ritmičnost krajin se namreč v relaciji z različnimi v knjigi opisanimi okoljskimi in družbenimi fenomeni izkaže kot pomemben vidik razumevanja predstavljenega gradiva in ključ do odgovora na uvodoma zastavljeno vprašanje: Kako misliti spremenljive krajine?

Še par besed o svetlobi in temi, ki zaključita knjigo. V zaključnem vsebinskem poglavju avtorica predlaga dva sveža koncepta – osvetljene in zatemnjene krajine, pri čemer, kot nakažeta skovanki, piska svetlobo in temo razume kot razsežnosti spremenljivosti krajine, podobno kot vreme in sezonskost. Osvetljene krajine jasno razloči od koncepta svetlobnih krajin (Bille in Sørensen 2007), kjer avtorja skovanke govorita pred-

vsem o t. i. umetni svetlobi, saj želi poudariti krajinskost osvetljenih krajin. Igra dvojic in relativiziranje robov, ki sta v knjigi ves čas prisotna z gibajočnostjo (če uporabim avtorčin izraz, ki ga lahko mislimo tudi kot ključno besedo za celotno knjigo) med zunanjostjo in notranjostjo, praksami in percepcijami med fenomenološkimi in strukturnimi pristopi, prisotnostjo in odsotnostjo, še najglasneje pride v ospredje v diskusiji o svetlobi in temi. Spremenljivost je očitno lažje uzreti v kontekstu hitrejših ritmov. In prav to »pravilo človeške izkušnje in zaznavanja« v prepletu z vedenjem lepo pokaže na antropološki vhod razumevanja sveta, ki je podstat knjige. Kot v svoji analizi ritmov zapiše Lefebvre, svetlobe ne zaznavamo kot oblike valovanja, ki nosi osnovne delce, temveč kot čudo. Podpoglavje Osvetljene krajine avtorica tako uvede s pomenljivim citatom angleškega umetnika Johna Bergerja iz knjige *Načini gledanja* (2009), ki naj bo tudi zaključek knjižne ocene. Takole zapiše: »Odnos med tem, kar vidimo, in tem, kar vemo, se nikoli ne razreši. Vsak večer vidimo sonce zati. Vemo, da se Zemlja obrača stran od njega, toda vedenje, razlaga nikoli zares ne ustreza videnemu.«

Literatura

BERGER, John: *Načini gledanja*. Ljubljana: Buča, 2009.

BILLE, Mikkel in Tim Flor Sørensen: An Anthropology of Luminosity: The Agency of Light. *Journal of Material Culture* 12/3, 2007, 263–284.

HASTRUP, Kirsten: The Challenge of the Unreal, or How Anthropology Comes to Terms with Life. *Culture and History* 1, 1987, 50–62.